

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת לך לך תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קפ"ו

ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו ע"כ. הרי לנו כמה מרויח האדם שמוותר לחבירו, כי זוכה להעביר לכל פשעיו, ותפלתו מתקבלת.

ומצינו עוד יותר שזוכה לאריכות ימים, דאיתא בגמרא

(חגיגה ד:): רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי (משלי יג-בג)

ויש נספה בלא משפט [יש שהוא כלה ואין עון בידו ולא היה משפטו לספות]. ומי איכא איניש דאזיל בלא זמניה. אין, כי הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות, אמר ליה [מלאך המות] לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלאה שער נשיא [הרוג את מרים הקולעת שער הנשים], אזל אייתי ליה מרים מגדלאה דרדקי. אמר ליה אנא מרים מגדלאה שער נשיא אמרי לך. אמר ליה אי הכי איהדרה, אמר ליה הואיל ואייתיה תיהוי למניינא וכו'. אמר ליה רב ביבי בר אביי והכתיב (קהלת א-ד) דור הולך ודור בא. אמר ליה דרעינא להו אנא עד דמלו לדרא, והדר משלימנא להו לדומה [איני מוסרן לשומר המתים ששמו דומה, אלא מתגלגלים עמי ושטים בעולם עד שימלא שנותיו, והוא קרוי דור]. אמר ליה סוף סוף שניה מאי עבדת להו, אמר ליה אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה [מעביר על מדותיו] מוסיפנא להו ליה והויא חלופיה ע"כ. הרי דזוכה גם לאריכות ימים.

וזהו הענין שאמרו (מגילה כו:): ששאלו התלמידים את רבם

במה הארכת ימים, והשיבו כל אחד לפי דרכו, שהתנהגו בכמה דברים לפני משורת הדין ע"ש. והיינו כי לצורבא מרבנן דמעביר על מיליה מוסיפין לו השנים של

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו' (יב-א). הנה תיבת לך 'לך' לכאורה מיותר. וברש"י פירש להנאתך ולטובתך. - וילך אברם כאשר דבר אליו ה' (יב-ד). ודקדק באור החיים הק' דכל הכתוב מיותר, שהרי אומר בסמוך בסדר הודעת ההליכה ויקח אברם וגו' ויצאו ללכת ארצה כנען ע"ש.

ולחלן בפרשה, והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו

זאת, והרגו אותי ואותך יחיו' (יב-ב). ולכאורה הוי ליה למימר ואת תחיה, ולמה אמר אותך יחיו, שמשמע שהם יחיו אותה. וכנראה שמתעם זה פירש באבן עזרא, ואותך יחיו, שיתנו לך כל צרכיך, כי ימי רעבון היו ע"כ. ובזה מובן ביאור המסורה שהביא בבעל הטורים יחיו ב' במסורה, ואותך יחיו, ואידך יחיו דגן ויפרחו כגפן (הושע יד-ח) ע"ש. והיינו שיחיו אותה בדגן. אך אכתי צריך ביאור ההמשך ויפרחו כגפן.

ונראה דידוע כמה גדולה מעלת המעביר על מדותיו,

שאמרו (ראש השנה יז): כל המעביר על מדותיו [שאינו מדקדק למדוד מדה למצעים אותנו, ומניח מדותיו והולך לו] מעבירין לו על כל פשעיו [אין מדת הדין מדקדקת אחריהן אלא מנחתן והולך] שנאמר (מיכה ז-יח) נושא עון ועובר על פשע, למי נושא עון למי שעובר על פשע ע"כ. ובגמרא (תענית כה:): מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו וכו' וירדו גשמים. יצתה בת קול

מצוי ביותר בכהנים שהם מסטרא דחסד, ומכל שכן בהכהן הגדול מאחיו, דעבדין עובדא דאהרן (וימא עא:), אוהב שלום ורודף שלום (אבות א-יב), ואליו ניתנו שנות הנרצח. וכאשר מת הכהן גדול הרי זה ראייה שכבר כלו כל שנות הנרצח שניתנו להכהן גדול, ונתקנו שנותיו על ידו, וממילא נתקן בזה גם חטא הרוצח, ולכן אז יכול לשוב למקומו ודפח"ח.

*

ובזה יש לבאר מה שאמר משה, ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור וגו', אעברה נא ואראה את הארץ וגו', ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (דברים ג-ג). וברש"י פירש רב לך, שלא יאמרו הרב כמה קשה וכו' ע"ש. ונראה דהנה בתורת משה (פ' נח כו.) כתוב להסביר תפלת משה, דלכאורה הרי שנות משה בלידתו קצובים לו ק"כ שנה כמרומז בקרא, שדרשו חז"ל (חולין קלט:): משה מן התורה מנין שנאמר (בראשית ו-ג) בשגם הוא בשר [בשגם בגימטריא משה, וכתוב שם והיו ימיו מאה ועשרים שנה, וכך היו ימי חיי משה, כלומר עתיד לבוא בשגם משה מן הנולדים, וכן ימיו] ע"ש. והרי לרבי עקיבא גם בזכה אין מוסיפין לו אלא משלימין לו, וכיון שהיום מלאו ימיו ושנותיו, איך ביקש להכנס לארץ, הלא אין לו עוד שנות חיים. אך לפי דברי התוספות דשנים שנגזרו לשום אדם יכולין להוסיף, ולכן ביקש שיוסיפו לו השנים של מתי מדבר שנתקצרו ימיהם. אך לא נתמלא בקשתו, והוסיפו השנים ההם לפנחס זה אליהו, ולכך חי וקיים ע"כ.

ויש לומר בטעם שלא נתקבלה בקשתו להוסיף לו שנות דור המדבר, כי הנה המלאך המות דקדק לומר שנותן השנים הללו לצורבא מרבנן דמעביר על מיליה. ופירש בשארית מנחם (ח"ב קנא.) דרש"י פירש (תענית ד.) דצורבא פירושו בחור חריף, אבל תלמיד חכם לא אקרי צורבא אלא ההוא מדרבנן ע"כ. ונקט צורבא מרבנן, שעדיין אינו תלמיד חכם, ויוכל למחול ולהעביר על מדותיו, אבל תלמיד חכם אין לו למחול, כמאמר (וימא כג.) כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם ע"כ. ומכל שכן משה רבן של ישראל שהיה חייב לשמור על כבוד התורה, ובפרט שהיה גם מלך כמו שנאמר (דברים לג-ה) ויהי בישראל מלך, דקאי על משה רבינו (שמו"ר ב-ו), שאסור למחול על כבודו, ואמרו (שם) מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו

אלו שמתו קודם זמנם, ולכן זכו הם לאריכות ימים, שנתנו להם משנות אחרים.

ובספר יחי ראובן ביאר, כי המת לפני זמנו יש לו טענה שניטל ממנו שנים שהיה יכול עוד להתעלות, וגם לתקן מה שקלקל בצעירותו. ולכן לפצות אותו אדם, מוטל על מלאך המות לחפש תלמיד חכם שיעמוד במקום המת, שינצל את השנים שיתוספו לו, והוא שמת לפני זמנו יזכה להיות שותף בהתורה והמצות שיעשה אותו צורבא מרבנן בהשנים שלו שהוסיפו לאותו אדם ע"כ. ובתהלים ויגד משה פירש הכתוב (תהלים קט-ח) יהיו ימיו מעטים פקודתו יקח אחר, דמרמז דזה ששנותיו נתמעטו, אז פקודתו, שנותיו שפקדו לו להשלים פקודתו המוטל עליו, את זה יקח אחר, ויחלפו לאדם המעביר על מדותיו ע"כ.

ובזה מובן מה דאמר ליה מעיקרא, דרעינא להו אנא עד דמלו להו לדרא והדר משלימנא ליה לדומה. והיינו כי בהיות ששנותיהם ניתנו לתלמידי חכמים העוסקין בתורה ומצות, שיהיה נחשב כאילו גם אלו שמתו ממשיכין למלאות תפקידם בתורה ועבודה, והרי הכתוב אומר (קהלת ט-ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה, ופירש רש"י לזכותך משתמות ע"כ. והיינו כי אי אפשר לסגל ולהוסיף במצות ומעשים טובים אחר שעזב את העולם, על כן נשמתו נשאר בעולם הזה עד שמתמלא שנותיו, ומצרפין יחד עבודת הצורבא מרבנן שיעלה על זכותו.

ובגמרא (יבמות ג.) את מספר ימיך אמלא (שמות כג-כו), אלו שני דורות [שנים שפסקו לאדם בשעת לידתו], זכה משלימין לו, לא זכה פוחתין לו דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים זכה מוסיפין, לא זכה פוחתין לו ע"כ. וכתבו התוספות דהא דאמרינן הכא בחגיגה, דצורבא מרבנן דמעביר על מיליה מוסיפין לו, ניחא אפילו לרבי עקיבא, דאין זה תוספות, כיון שנגזרו לשום אדם ע"כ.

ומצינו בהורג נפש בשגגה שחייב גלות, וישב בה עד מות הכהן הגדול (במדבר לה-כה). ועיין ברש"י (שם) שביאר הטעם דחייבו לישב בערי מקלט עד מות הכהן גדול דייקא. וראיתי לפרש, כי ההורג נפש אדם בשוגג, הרי החסיר לו להנרצח שנים שהיה יכול לעבוד בהם בוראו, אך מוסיפין אותו שנים לצורבא מרבנן דמעביר על מדותיו. והנה מדה זו

ע"ש. אם כן אסור היה לו למשה להעביר על מדותיו, וממילא לא יוכל לקבל שנותיהם של דור המדבר, כי אין הוא צורבא מרבנן. וזהו שהשיב לו ה' ירב לך, אתה הרב שלהם, יש לך להקפיד על כבוד התורה, ולא תוכל לעבור על מדתך, ועל כן אל תוסף דבר אלי בדבר הזה, לבקש להוסיף לך על ימי חיך, וכבר מלאו ימיך ושנותיך.

*

והנה בתורת משה (שם) יצא לחקור מה נעשה עם השנים של אנשי דור המבול, דהא על כרחך נגזר על דור המבול שאילו ישובו יחיו עוד זמן, כל אחד לפי הקצוב לו, דאי אפשר שבאותו הזמן כלה קץ כל בשר, ואם כן מן הדין שאותן שנים שנתקצרו מהם ינתנו ויוסיפו על שנות נח צדיק הדור, ואם כן בדין היה חי עדיין אם הוסיפו לו משנות כל אנשי העולם, ועל כרחך שלא הוסיפו לו ע"כ. ואולי יתכן לומר ששנותיהם ניתנו ליעקב אבינו שהיה איש תם יושב אהלים, ולכן אמרו (תענית ה.) שיעקב אבינו לא מת, כי יש לו שנות חיים מאנשי דור המבול. וזהו דוגמת שנות אנשי דור המדבר שניתן לאלהיה שהוא חי וקיים.

אמנם בתורת משה שם כתוב, דהשנים הללו של דור המבול לא ניתנו לשאר בני אדם אלא חזרו השנים לפני ה'. והנה התנא (עדיית ב-ט) קורא למספר הדורות קץ. וזהו שאמר הקב"ה לנח, שאל יחשוב בנפשו שבמיתתם יוסיפו לו כל אותן השנים, על כן אמר ק"ץ, פירוש מספר הדורות, של כל בשר בא לפני, וחזר אלי ריקם ע"כ. ויש לומר בטעמו, כי מה שנותנים השנים של מי שמת קודם זמנו לצורבא מרבנן, היינו רק כאשר המת הוא אדם כשר או צדיק, ששנותיו הם שנים מתוקנים, ויהיו לתועלת להצדיק להמשיך חייו בתורה ועבודה, אבל שנות רשעים הם שנים פגומות, ואין לתלמידי חכמים חפץ בהם, כי עוד יהיו לו לרועץ, להתחיל בהם מלחמת יצר מחדש, ואין זה טובתם שיקבלו אותם מאחרים, ולכן לא ניתנו שנות אנשי דור המבול לנח. נועיין בחתם סופר (פ' שלח סה:) שכתב, דשנות אנשי דור המדבר, אותן שנים אינם מתוקנים כל כך, שהרי היו מהקצובים לאדם שאינו הגון ע"כ. והכפיל זאת בדרשות חתם סופר (ו"ך אלול שנט:). וכעין זה בישמח משה (על נ"ך ל.) דאם היה להמת לחיות שנים של עוני וצער, גם להצורבא מרבנן שקיבל ימיו יהיה כן ע"כ. וזהו שאמר ה' לנח קץ כל בשר בא לפני, שיחזרו ריקם לפני ולא

ינתנו לנח, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, ולא לטובה יהיו לנח כאשר יקבל שנים שאינם מתוקנים מגולנים וחמסנים, ועל כן הם באים חזרה לפני.

ובזה נחזור לעניינינו שאמר אברהם לשרה, והרגו אותי ואותך יחיו, כי ימי חייו של אברהם היו קע"ה שנה, ואם יהרגו אותו המצרים, הרי לא נמלאו שנות חייו, כי בן ע"ה שנה היה אז, ובודאי ימסרו שנותיו לאחרים, ומי ראוי יותר לקבל השנים הללו אם לא שרה אמנו, אם כן בהריגת אברהם יתוספו ימי חיים לשרה. וזהו שאמר לה אברהם, והרגו אותי ואותך יחיו, כי במה שיהרגו אותי, יתוספו לך ימי חיים על ידיהם.

וזאת תורת המסורה, יחיו דגן ויפרחו כגפן, דאיתא במדרש (שמו"ר מד-א) דגפן היא חיה ונשענת על עצים מתים ע"ש. ועל דרך זה 'אותך יחיו', שירבו שנותיך מהשנים שישארו מאברהם שהמיתו אותו, ובוזה יחיו אותך.

והנה בבאר מים חיים (פ' חיי) כתוב לפרש ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג-א). דהכוונה היא דלפעמים מוסיפים לאדם שנים הנשארים מאלו שמתו לפני זמנם, ובא הכתוב לומר, כי הימים שחיתה שרה, הם היו שני חיי שרה, ימי חייה ממש, ולא הוסיפו לה שנים משנות אחרים שמתו קודם זמנם ע"כ.

ואולי יש לומר בטעמו, כי אחר שהרתה הגר מאברהם, ותקל גברתה בעיניה (בראשית טז-ד), והתרעמה שרה על אברהם, ותענה שרה ותברח מפניה (טז-ו), ומבואר ברמב"ן (שם) חטאה אמנו בעינוי הזה, ונתן ה' להגר בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי ע"כ. ואם כן נתרשלה שרה אז ולא עברה על מדותיה, על כן לא הוסיפו לה שנות אחרים, אלא אלו הם 'שני חיי שרה'.

*

וכעת נחזור לתחלת הפרשה שאמר ה' לאברהם לך לך, מארצך וגו', דהנה התנא אומר (אבות ה-ג) עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו 'ועמד' בכולן. ויש להבין הכוונה באמרו 'ועמד'. ונראה דהנה בכל מאורע שבא לפני האדם, והוא עומד במצב שיוכל לחטוא, הרי זה לו לנסיון, ולדוגמא כאשר הוא רעב אם יאכל דבר איסור, ובמסחר אם ישלח ידו בממון חבירו, וזה מתרמי להאדם יום יום, ומה

היה יתרון בהנסיגות של אברהם, ש'עשרה' נסיונות נתנסה אברהם. ומבואר במפרשים כי אמרו חז"ל (סוכה נב): יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר (תהלים לו-לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבנו בידו ע"כ. והיינו שאמת שיש להאדם בחירה אם לחטוא אם לא, אבל ברגע שמחליט שרוצה להתגבר על יצרו, אז בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י:), ויש לו סיוע מן השמים שיוכל להוציא מחשבתו לפועל, וה' לא יעזבנו עד שינצח את יצרו.

אמנם בעת שה' רוצה לנסות את האדם, אז אין ניתן לו עזר אלקי לסעדו ולתמכו נגד יצרו, אלא האדם עומד על רגלי עצמו בלי סיוע, ובוה מתנסה באיזה מדריגה הוא עומד בכחות עצמיים. ואברהם אבינו נתנסה כן עשר פעמים 'ועמד' ככולן, הוא עמד על רגלי עצמו להתגבר על פיתויי יצרו, מבלי שניתן לו סעד לתמכו, ולא נכשל. וזהו שאמר לו ה' בהתחלת נסיונותיו לך 'לך', תלך בכח עצמך לך לבדך, מבלי סיוע אלקי שיש לכל אדם כשבוחר לילך בדרך הטוב, שהבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד), אבל הליכה זו תהיה רק לך בלי סיוע. וילך אברם כאשר דבר אליו ה', שהלך בכח עצמו מבלי סיוע מלמעלה.

*

גם יש לומר, כי הכתוב אומר ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך (תהלים עג-כב). ויש לומר בהקדם מה שכתוב בבית הלוי (בפרשתנו) לבאר הכתוב (שם לו-י) אדם ובהמה תושיע ה', ואיתא במדרש אף על פי שאדם אנחנו, נמשכנו אחריו כבהמה. ובגמרא (חולין ה:) איתא, אלו בני אדם שהם ערומין בדעת ומשימין עצמם כבהמה. והענין דהאדם העושה רצון חבירו ועושה כל מה שחבירו מצוהו, מכל מקום עיקר העשייה היא אדעתיה דנפשיה, דהרי עיקר מה ששומע לדברי חבירו ועושה כציווי הוא משום דמכיר בשכלו שהוא צריך לעשות רצון חבירו, אם מצד יראה או מצד אהבה או משום קבלת איזו טובה או סיבה אחרת. ועל כל פנים הוא עושה מה ששכלו מחייב אותו שהוא צריך לעשות מעשה זו,

ונמצא עושה רצון עצמו גם כן בזה שעושה רצון חבירו. ומשום הכי איתא בגמרא (קידושין כב) דבהמה גסה נקנית במשיכה דקוראה והיא באה, אבל עבד גדול אינו נקנה בזה דקוראו והוא בא, אם לא שהאדון תקפו אצלו. ומפרש הטעם, דאדם אדעתיה דנפשיה קעביד, אבל בהמה אדעתיה דמרה קעבדה. דאדם אף על פי שהאדון קוראו ושומע לו העבד ובא, מכל מקום לא נקרא הליכתו משיכתו של האדון, משום דהליכתו הוא משום שידוע העבד בעצמו שצריך לעשותו כמו שרבו מצוהו, ונקרא אדעתיה דנפשיה, אבל בהמה, הליכתה רק מצד האדון, בלא שום צירוף דעת עצמה. וזהו שאמרו אף על פי שאדם אנחנו, נמשכין אחריו כבהמה, פירוש אף על גב שמכירים אנחנו מה חובתנו ומה יפה וטוב לנו לעשות רצונו יתברך, אף על פי כן נמשכנו אחריו כבהמה בלא שום צירוף דעת עצמינו, רק בשביל ציוויך ואדעתא דידך קעבידנא, ופירוש זה המדרש ראיתי זה כמה בספר זרע ברך רק הוספתי בו ביאור הדברים ע"כ.

ומבואר מזה דעיקר חשיבות העבודה היא כאשר מסלק אדם דעתו לגמרי ועושה רצון קונו כבהמה. והיינו כי בדרך כלל כאשר בא נסיון ליד האדם, עולה בלבו ספק לרגע מה יעשה, ומכריע שוב לעשות רצון קונו, ואם כן יש במעשיו גם רצון עצמו, אלא צריך תהא דביקותו בה' באופן שלא יהיה גם רגע הרהור מה לעשות, אלא מטבעו יומשך לעשות רצון קונו כמו בהמה. וזהו מדריגת דוד אשר לבי חלל בקרבי (שם קט-כב). ואמר 'ואני בער ולא אדע', שהוא כבער בלי שכל כלל, 'בהמות הייתי עמך', שלגבי רצון קונו הכל בטל כמו בהמה. וזהו ששיבח הכתוב את אברהם, 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה', שלא היה בהליכתו שום צירוף של דעת עצמו, והיינו שלא עלה על דעתו רגע אחת להרהר מה יעשה, אלא כבהמה קורא לה והיא באה, והליכתו היתה רק כאשר דבר ה' אליו. ועל זה רמזו עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו 'ועמד' ככולן, שכל הרגשותיו ושכלו ותכונות לבו עמדו מלחשוב ולהרהר מה יעשה, אלא כל גופו היה מבוטל לה' כבהמה, ותיכף ומיד הלך לעשות רצון קונו.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' דוד משה סאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' נתן גראזונגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' זאב גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' וואלוו בריון הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב
מוה"ר ר' יהושע קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יעקב כהן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יואל בערקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' אליעזר זוסיא בריון הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות